

Kraków, dnia 2 listopada 2024 roku

dr. hab. Katarzyna Gajda – Roszczynialska, profesor Uniwersytetu Śląskiego
Wydział Prawa i Administracji, Instytut Nauk Prawnych
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Marcina A. Wagner pt. „Prawo intertemporalne w procesie orzekania sądowego”

I. Temat pracy

a) Aktualność i zainteresowanie tematem pracy.

Problematyka objęta tematem przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej mgr. Marcina A. Wagnera pt. „Prawo intertemporalne w procesie orzekania sądowego” obejmuje zagadnienie aktualne i potrzebne nie tylko z teoretycznego punktu widzenia, ale również z punktu widzenia praktyki sądowej. Ciągłe zmiany norm prawnych, w połączeniu z wieloaspektowością zagadnienia, sprawiają, że konieczne jest uwspółcześnienie tematu i na nowo podjęcie trudu opracowania tego wymagającego zagadnienia. Temat ten ma walor ponadczasowy jak również istotne znaczenie nie tylko w ujęciu polskiego porządku prawnego ale także prawa europejskiego, czy ogólnoswiatowego. Jest tak dlatego, że wymaga rozważań z pogranicza prawa procesowego, materialnego, ale przede wszystkim teorii prawa. Dynamika zmian społeczno – gospodarczych i praktyczny wymiar tematu powodują, że temat pracy jest wysoce aktualny.

Jak wskazano we wstępie pracy temat rozprawy doktorskiej bezpośrednio odnosi się do kwestii teoretycznych rozważań z zakresu prawa intertemporalnego związanych bezpośrednio z problematyką wyroków Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, a także praktyką oraz nauką prawa administracyjnego, prawa cywilnego, prawem i procesem karnym. Pośrednio jest związana z aksjologią prawa, techniką i polityką legislacyjną. Podkreślono, że dotychczasowe rozważania odnosiły się do skutków prawnych zastosowanych decyzji a nie do skutków prawnych takich decyzji. W polskim kontekście prawnym prawa nabiera szczególnego znaczenia z uwagi na bardzo często niestety często także

niedopracowane i zbyt szybko dokonywane zmiany prawa (przykładem są w szczególności zmiany kodeksu postępowania cywilnego, np. przywrócenie postępowania w sprawach gospodarczych, zwrot pozwu w warunkach art. 186¹ k.p.c. czy oddalenie powództwa na podstawie art. 191¹ k.p.c. oraz zmiany kodeksu karnego, w szczególności rozwiązania które wprowadzają wykaz okoliczności łagodzących i obciążających, czy wykreowanie kilkudziesięciu nowych typów zbrodni). Autor podkreśla, z czym trudno się nie zgodzić, że zmiany są tym dotkliwsze albowiem związane są z techniką kodyfikacji prawa. Niewątpliwie nowelizacje są niezbędne, ale nieprawidłowo formułowane zmiany mogą powodować naruszenie spójności poszczególnych działów i instytucji prawa, co nie jest korzystne z punktu widzenia jego przejrzystości. Autor podkreśla, że szczególnie ważne znaczenie ma skłonienie ustawodawcy, aby wyraźnie wskazał, dlaczego w taki a nie inny sposób reguluje sytuacje przejściowe, opowiadając się za zasadą bezpośredniego działania ustawy nowej, rezygnując z dalszego działania ustawy starej względem spraw w toku. Autor trafnie diagnozuje aktualną sytuację jako swoisty kryzys legislacyjny, inflację aktów normatywnych, czyli ustanawianie aktów nowych ze szkodą dla ich jakości, nierzadkie działanie prawodawstwa na zasadzie strzału w ciemno – uzasadniają pytanie o wartościowanie motywów zmian i niweczą przekonanie, że zawsze to co nowej jest lepsze niż to co stare. Model tworzenia prawa nie może dokonywany poza czasem i przestrzenią. Czas i przestrzeń legislacji stanowią: ludzie, ich interesy, możliwość działania, obawy i przyzwyczajenia, gospodarka, wreszcie władza z właściwym sobie światem problemów i zagrożeń. W tym kontekście biorąc pod uwagę tendencje globalne jak również sytuację polską temat pracy jest ze wszech miar aktualny. Zagadnienie jest bardzo istotne i konieczne jest uaktualnienie opracowań w tym zakresie. Niewątpliwie potrzebny jest nowy kompleksowy model prawa intertemporalnego w procesie orzekania na miarę XXI wieku z uwzględnieniem odrębności w ramach poszczególnych procedur jak również standardów europejskich. Pożądane byłoby wprowadzenie nowej siatki terminologicznej lub odświeżenie istniejącej. Zadanie to jest zadaniem trudnym i wymagającym.

b) Oryginalność pracy.

Praca spełnia walor oryginalności. Zawiera niezbędną literaturę z zakresu komparatystyki, jak również literaturę polską z zakresu teorii prawa, prawa konstytucyjnego, prawa procesowego głównie prawa procesowego cywilnego, a także prawa materialnego prawa. W mniejszym zakresie nacisk położony jest na prawo karne i prawo procesowe karne oraz

prawa administracyjne i postępowanie administracyjne, znaczące braki są w odniesieniu do postępowania sądowo - administracyjnego. W polskiej literaturze jakkolwiek tematyka prawa intertemporalnego była podejmowana dość często, to brak jest w tym zakresie aktualnego kompleksowego i pełnego opracowania co do uwzględnienia prawa intertemporalnego w procesie orzekania. Podsumowując niewątpliwie w literaturze przedmiotu brak jest całościowego, aktualnego i systematycznego opracowania poświęconego problematyce określonej tematem recenzowanej pracy.

c) Adekwatność tytułu pracy do jej zawartości.

Rozpoczynając ocenę pracy doktorskiej Pana mgr. Marcina A. Wagnera pt. „Prawo intertemporalne w procesie orzekania sądowego” w pierwszej kolejności należy odnieść się do tytułu rozprawy doktorskiej oraz jego adekwatności względem całości treści. Tytuł pracy określony jest precyzyjnie i nie budzi wątpliwości, co do zakresu pracy. We wstępie Autor doprecyzowuje zakres pracy, co również nie nasuwa większych zastrzeżeń. Niewątpliwie warte rozważania byłoby rozszerzenie rozważań o badania empiryczne i aktowe, co zwiększyłoby wartość pracy i prawdopodobnie pozwoliłoby na przykładzie konkretnych nowelizacji zdiagnozować większość ilości problemów wynikających z praktyki, a w konsekwencji dałoby możliwość wypracowania bardziej zniuansowanego modelu. Przy tak szeroko określonym tytule do rozważania jest kwestia prawa intertemporalnego w procesie orzekania sądowego przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym – kwestia ta była przedmiotem szeregu rozważań w literaturze międzynarodowej.

II. Definicja celów pracy.

Cele badawcze dysertacji zostały zdefiniowane na s. 8 – 11 pracy. Wskazano, że niniejsza praca podejmuje problematykę prawa intertemporalnego, czyli reguł rozeznawania prawniczego odnoszących się do kolizji norm prawnych w czasie. Zasadnicze zdaniem Autora jest odnalezienie kwestii kolizji norm w odniesieniu do takich podstawowych pojęć, jak czas i przestrzeń, a także ponadwymiarowa dynamika inicjatyw ustawodawczych. Celem pracy jest nie tylko zaprezentowanie opinii odnoszących się do kwestii czasu, ale i zaproponowanie uzupełnień aparatury pojęciowej, które umożliwią skuteczne rozwiązywanie problemów prawnych. W tym miejscu przy określeniu celów pracy wypadałoby wskazać na wprowadzeniu jakich nowych (własnych pojęć) będzie się w ramach realizacji celów pracy koncentrował

Autor oraz dlaczego. Wprowadzenie nowej siatki pojęciowej lub odświeżenie istniejącej jest niezwykle ambitnym zadaniem. W ocenie Autora powyższe ma stanowić podstawę prowadzenia analizy mechanizmu stosowania prawa intertemporalnego w kontekście prawa procesowego i materialnego. Założeniem na którym się opiera autor jest teza, że teoria prawa jest rodzajem metadogmatyki prawa, która analizuje szczegółowe nauki prawne. Autor dodaje, że szczególnym celem pracy jest przedstawienie skutków stosowania prawa intertemporalnego w procesie stosowania prawa, co do spraw w toku. Uzupełniającym celem jest krytyczna analiza i ocena dotychczasowych poglądów wyrażonych przez doktrynę prawa intertemporalnego i orzecznictwo sądów. Niewątpliwie prawdą jest, że częste zmiany powoduje zwiększenie praktycznego znaczenia prawa intertemporalnego. Pewnie niedosyt budzi jednakże brak jakichkolwiek badań empirycznych (aktowych) w tym zakresie a także brak wyraźniej struktury pracy i precyzyjnie powiązanych z tym celów badawczych. Cele badawcze nie są bezpośrednio pogrupowane w odniesieniu do dalszej struktury pracy, a odniesienie celów względem struktury pracy są tylko pośrednie. Wydaje się, że cele te powinny być bardziej ustrukturyzowane, co nadałoby pracy lepszą klarowność i jasność. Także osobno na s. 29 - 33 wskazane są główne tezy rozprawy. Autor wskazuje odbiorców rozprawy wskazując, że rozprawa jest kierowana do szerokiego grona osób wykonujących zawody prawnicze w szczególności zaś sędziów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, prokuratorów, a także osób wykonujących czynności bezpośrednio związane ze stosowaniem prawa w praktyce, a także przedstawiciele nauki prawa. Tym bardziej istotne byłoby powiązanie konkretnych tez badawczych z badaniami opartymi na aktach spraw przeanalizowanych w kontekście celów pracy. Jednakże należy podkreślić, że wnioski pracy są czytelne. Wskazują na samodzielność Autora i umiejętność prowadzenia samodzielnej pracy naukowej.

III. Struktura pracy.

Ogólna ocena struktury pracy wygląda pozytywnie. Autor podzielił pracę na trzy rozdziały poprzedzonych wstępem i uwieńczonych zakończeniem. We wstępie pracy Autor tłumaczy podstawowe zagadnienia związane z wyborem tematu pracy, dookreśleniem jest przedmiotu, hipotezy badawczej, stosowanych metod oraz założonych celów.

W rozdziale pierwszym Autor analizuje zagadnienia związane z historią i współczesnym rozmienieniem prawa intertemporalnego. Omawia kolejno główne stanowiska w dyskursie prawniczym wokół prawa intertemporalnego, zasady prawa intertemporalnego

wpracowane przez polską naukę prawa oraz zasady prawa intertemporalnego w praktyce sądowej i teoriach orzekania sądowego. Rozdział ten ma znaczenie podstawowe, albowiem stanowi podwaliny i ma charakter wprowadzający do właściwej analizy zawartej w rozdziale 2 i 3.

Kolejno w rozdziale II omawia podstawowe teoretyczno prawne zagadnienia prawa intertemporalnego koncentrując się na wewnętrznym zróżnicowaniu prawa intertemporalnego oraz autonomii jednostki w prawie intertemporalnym.

W rozdziale III omawia zasady i reguły prawa intertemporalnego w kontekście prawa procesowego i materialnego. Kolejno omawia proceduralne aspekty prawa intertemporalnego i materialne aspekty prawa intertemporalnego.

W zakończeniu autor zasadniczo opiera się na przyjęciu modelu dla spraw cywilnych, niemniej jednak wydaje się, że warto byłoby się pokusić o konstrukcję uniwersalnego modelu dla wszystkich postępowań (postępowania cywilnego, postępowania karnego oraz administracyjnego i sądowego administracyjnego) także przy uwzględnieniu tendencji i standardów wynikających z prawa międzynarodowego (postępowanie przed MTK, TSUE oraz ETCP). Podsumowuje przy tym kolejno tezy rozprawy. Po pierwsze przyjmuje, że nie można a priori wyłączyć retroaktywnego działania ustawy oraz konieczne jest utworzenie bardziej zniuansowanych reguł i dyrektyw. Po drugie wskazuje, że problemy intertemporalne powinny być rozwiązane nie tylko według reguł kolizyjnych ale również przy wykorzystywaniu zasad w rozumieniu R. Dworkina. Teza ta jest ze wszech miar interesująca i powinna być rozwinięta przy uwzględnieniu konkretnych reguł stosowania prawa. Trzecia teza zakłada, że istnieje wpływ rodzaju orzeczenia (wyrok deklaratoryjny oraz konstytutywny) na zastosowanie przez sąd odpowiedniej zasady związanej z czasem wyrokowania. Czwarta teza zakłada stanowi wynik analizy komparatystycznej i związane jest z wpływem zasad prawa intertemporalnego na prawo materialne i procesowe (oraz konieczność zastosowania odrębnych reguł), które wskazuje. Piąta konkluzja odnosi się do reguł kolizyjnych.

IV. Ramy teoretyczne i istotne zagadnienia teoretyczno – prawne.

We wstępie Autor określił cel pracy i strukturę rozważań a także uzasadnił swój wybór tematu. zasadnicze zadania i cel pracy, a mianowicie o podjął próbę teoretycznoprawnej analizy zagadnienia prawa intertemporalnego w procesie orzekania sądowego. Również we wstępie formułuje zasadnicze tezy rozprawy. Postawione tezy nie pokrywają się z podziałem na rozdziały. Pierwsza teza dotyczy zakazu retroakcji. Autor podkreśla, że nie zawsze zasada *lex*

retro non agit wystarcza do ustalenia zakresu stosowania w czasie nowych przepisów procesowych i konieczne jest przyjęcie bardziej szczegółowych dyrektyw interpretacyjnych względem ustalenia zasad stosowania przepisów procesowych, co stanowi przedmiot analizy w dalszej części pracy. Druga teza zakłada, że problemy intertemporalne pojawiające się w razie zmiany prawa, powinny być rozwiązywane nie tylko według reguł kolizyjnych, ale również według zasad prawa w ujęciu R. Dworkina. Trzecia teza zakłada określony wpływ tego czy mamy do czynienia z wyrokiem deklaratoryjnym czy też konstytutywnym na zasady wyrokowania dotyczące czasu orzekania. Czwarta teza stanowi wynik analizy komparatystycznej i zakłada, że rozstrzygnięcie wątpliwości dotyczących prawa intertemporalnego zależy, od charakteru podstawy prawnej, tzn. od rozróżnienia prawa materialnego i procesowego. Piąta teza odnosi się do reguł kolizyjnych i próby sposobu ich nowego sformułowania.

W rozdziale I scharakteryzowano historię i współczesne rozumienie prawa intertemporalnego. Autor analizując ostatecznie koncepcję reguł i zasad kolejno R. Dworkina i R. Alexego oraz H.L.A. Harta dochodzi do wniosku, że zasady wyrokowania odnoszące się do czasu są zasadami kolizyjnymi, które mają charakter metanorm. Niemniej nie rozwija w tym miejscu w szerszy sposób ani własnej koncepcji metanorm, ani powiązania z teoriami R. Dworkina i R. Alexego oraz H.L.A. Harta (czyni to w dalszej części pracy). Brak jest także ogólnego zniuansowanego mechanizmu, który by umożliwił wytłumaczenie. Opisanie mechanizmów w konkluzjach doktoratu nie wydaje się wystarczające. W konkluzjach rozdziału Autor przyjmuje, że kolizyjne reguły prawa intertemporalnego, gdy dotyczą jednolitego (jednorodnego) zdarzenia prawnego lub identycznego (stacycznego) stanu faktycznego umożliwiają dokonanie ustalenia, jaka jest w związku ze zmianą prawa treść norm prawnych. To na podstawie tych konkretnych norm prawnych sąd dokonuje kwalifikacji prawnej rozpatrywanego zdarzenia. W tym ujęciu prawo intertemporalne rozgranicza zakres działania w czasie następujących po sobie ustaw, a mianowicie wskazanie ustawy właściwej do zastosowania w konkretnym stanie faktycznym. Autor przyjmuje także, że zasady kolizyjne wskazują właściwy punkt odniesienia dla niejednorodnych i dynamicznych zdarzeń prawnych oraz sytuacji procesowych, przy czym nie chodzi o pojęcie spraw w toku, ale procedowanie (proces), jako sekwencje czynności procesowych sądu. Skutki prawne takich czynności wychodzą nie tylko poza granice obowiązywania jednej normy, ale również jednej podstawy prawnej. Trafnie dobrano i omówiono główne stanowiska w dyskursie prawniczym wokół prawa intertemporalnego, zasady prawa intertemporalnego wypracowane przez polską naukę prawa. Być może możnaby to rozszerzyć w większym stopniu o doktrynę prawa

intertemporalnego powstała na gruncie prawa międzynarodowego. Także w tym rozdziale (1.3.) omówione zostały zasady prawa intertemporalnego w praktyce sądowej i teoriach orzekania sądowego. Biorąc pod uwagę tytuł pracy niniejszy rozdział jest nad wymiar skromny. Z punktu widzenia praktyki sądowej szczególne znaczenie miałyby przybliżenie czytelnikowi praktycznego zastosowania prawa intertemporalnego nie tylko w szacunkowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego, ale także w szerszym zakresie w orzecznictwie sądów powszechnych. Brak szczegółowych badań w tym zakresie jeśli chodzi o ogólne mechanizmy, czego nie zmienia rozdział III. Wartą podkreślenia jest trafna teza o kooegzystowaniu tych metanom i stwierdzenie, że kolizyjne reguły prawa intertemporalnego, gdy dotyczą jednolitego zdarzenia prawnego lub identycznego stanu faktycznego. Ciekawe byłoby uzupełnienie o stanowisko w tym zakresie Międzynarodowego Trybunał Karnego. W ujęciu międzynarodowym w odniesieniu do postępowania przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym niewątpliwie zbyt mało poświęcono sprawie Czagos przed MTK. Warto poszerzyć pracę także o koncepcję Maxa Huber z 1928 ze sprawy *Island xof Palmas*, czy prace Dean W Zimmerman, 'The A-Theory of Time, The B-Theory of Time, and "Taking Tense Seriously"' (2005), Adrian Bardon, *A Brief History of the Philosophy of Time* (OUP 2013) 83, czy ostatnie S. Wheatle, *Revisiting the Doctrine of Intertemporal Law*, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 41, No. 2 (2021) pp. 484–509. W kontekście międzynarodowym warto także sięgnąć do prac T.O. Eliasa (1983). *The doctrine of inter-temporal law*. In: *The International Court of Justice and some contemporary problems*. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-017-4865-0_7.

W rozdziale II omówiono kolejno wewnętrzne zróżnicowanie prawa intertemporalnego w aspekcie kolizji norm w prawie intertemporalnym, procesu obowiązywania a stosowania modelu prawa oraz struktury prawa intertemporalnego. Wskazano także na autonomię jednostki w prawie intertemporalnym omawiając kolejno aspekt publiczności tego prawa, zagadnienie *vacatio legis* oraz *analogię legis* i *analogię iusris* w prawie intertemporalnym. Wskazując na wewnętrzne zróżnicowanie prawa intertemporalnego Autor omawia kolizję norm w prawie intertemporalnym ogranicza się przy tym zasadniczo do polskiej literatury i proponuje funkcjonujące od dawna koncepcje. Ciekawe byłoby poszerzenie rozważań w tym zakresie o aktualną literaturę niemiecką (którą Autor wspomina). Omawiając model obowiązywania a stosowania prawa Autor omawia instytucję nieważności w postępowaniu cywilnym. Nie uwzględnia jednak podstawowej pozycji która ukazała się ostatnio w tym zakresie, a mianowicie T. Zembrzuski, „*Nieważność postępowania w procesie cywilnym*”, Warszawa 2017. Z kolei w odniesieniu do bezwzględnych przyczyn odwoławczych w

postępowaniu karnym brak jest nawet podstawowej literatury w tym zakresie. Wydaje się, że dla miarodajności konieczne jest uwzględnienie tej ostatniej pozycji w zakresie postępowania cywilnego i uzupełnienie o podstawową literaturę z zakresu postępowania karnego. Kolejno Autor kwalifikuje prawo intertemporalne do norm prawa publicznego. Omawiając *vacatio legis* Autor omawia istniejące koncepcje w tym zakresie. Wyjątkowo szczerze są rozważania odnoszące się do analogi legis i analogii iuris w prawie intertemporalnym. Brakuje tutaj podstawowej pozycji M. Walasika, „*Analogia w prawie procesowym cywilnym*”, Warszawa 2013. W konsekwencji spectrum rozważań nie jest pełne. Na końcu rozdziału brakuje wyodrębnionej części odnoszącej się do konkluzji.

Z kolei w rozdziale III Autor podjął próbę analizy zasad i reguł prawa intertemporalnego a prawa procesowego i materialnego. W odniesieniu do części 3.1.2. i samych zasad brakuje szerszego odniesienia się do powołanego wcześniej w pracy K. Markiewicz, „*Zasady orzekania w postępowaniu nieprocesowym*”, Warszawa 2013, który omawia także zasady wyrokowania dotyczące czasu orzekania w postępowaniu cywilnym w ujęciu ogólnym (nie tylko w trybie nieprocesowym). Natomiast słuszne są uwagi co do wpływu rozróżnienia kwestii rozróżniania sytuacji kiedy mamy do czynienia z wyrokiem konstytutywnym oraz wyrokiem deklaratoryjnym. W tym zakresie należałoby poszerzyć rozważania szerzej rzecz ujmując o rodzaje wyroków w ogólności w trybie procesowym (wyrok wstępny, częściowy, końcowy, czy wyrokoczyny i zaoczny), a także postanowienia co do istoty sprawy w trybie nieprocesowym. Odnośnie prawa procesowego karnego oraz administracyjnego wydaje się, że zasadne jest poszerzenie literatury w tym zakresie. Kolejno omówiono kwestie prawa intertemporalnego w odniesieniu do prawa materialnego.

Konkludując, mgr. Marcin A. Wagner w sposób dobry zapoznał się z obszernym materiałem dotyczącym wybranego o tematu i umiejętnie go wykorzystał, czyniąc to z należytą dozą krytyki, analizując aktualny stan prawny i zgłaszając własne postulaty w odniesieniu do mechanizmów funkcjonowania prawa intertemporalnego. Zadanie, którego podjął się Autor jest zadaniem trudnym i wymagającym. Niewątpliwie dopracowanie pewnych aspektów umożliwiłoby utworzenie lepszego narzędzia w dyskusji z praktykami i miało szansę otworzyć nową jakość dyskursu.

V. Metody badawcze.

Do napisania pracy zastosowana została metoda formalno - dogmatyczna, metoda modelowania w teorii prawa, metoda historyczno – porównowcza oraz uzupełnienie tych metod

o kwestie prawa intertemporalnego a modeli w komparatystyce prawniczej. Dobór tych metod należy uznać za właściwy. Z uwagi na temat pracy można byłoby sugerować uzupełnienie tych metod o badania aktowe. Praca przede wszystkim napisana jest – metodą dogmatyczno – prawną. Autor używa tej metody w staranny i akuratywny sposób. Poszczególne tezy pracy są dojrzałe i dobrze uzasadnione. Sposób rozumowania jest jasny oraz logiczny. Poglądy innych Autorów zasadniczo zostały przytoczone w sposób prawidłowy z zachowaniem reguły cytowań. Niemniej jednak redakcyjnie praca wymaga dopracowania. Przykładowo na s. 104 równocześnie powołuje te same osoby jako Andrzej Grabowski i A. Grabowski. To wymaga ujednolicenia. Równocześnie powołuje się na poglądy Andrzeja Granowskiego i Bogumiła Nalezińskiego ale ich nie cytuje. Dalej na stronie s. 108 znajduje się stwierdzenie (notatka) „- napisać o podobieństwie kelsena do szkoły poznańskiej”. Notatki techniczne nie powinny się znajdować w treści pracy. Autor w wystarczającym zakresie korzysta z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, sądów powszechnych oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego, uzupełniając je orzecznictwem innym dostępnym orzecznictwem. Na poparcie swoich poglądów przedstawia jasną i klarowną argumentację. Zaletą pracy jest także oparcie rozważań na elementach komparatystycznych i literaturze zagranicznej. Interesującym wątkiem jest użycie metody modelowania w teorii prawa. W dalszej części pracy ciekawym byłoby rozwinięcie w większym zakresie tego tematu. Na gruncie procesualistyki cywilnej zastosowanie modeli *opt in* i *opt out* ma szersze zastosowanie niż tylko do postępowania grupowego (zresztą brakuje tutaj odniesienia do publikacji prof. UŁ dr hab. Roberta Kulskiego „*Ochrona interesów zbiorowych w postępowaniu cywilnym*”, Warszawa 2017 oraz „*Nowe zasady dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym*” *Studia Prawnicze. Rozprawy i materiały*, 2017, nr 2, s. 111 – 128 oraz publikacji międzynarodowych), co warto byłoby wyeksponować. Nie do końca pełna i prawidłowa jest odwołanie się do proceduralnego modelu poznania faktów w postępowaniu cywilnym Jacka Jaśkiewicza (z pominięciem prac Prof. dr. hab. Karola Weitza, prof. UW dr. hab. Piotra Ryłskiego, czy prof. dr. hab. Jadwigi Klich – Rump) bez szerszego kontekstu wyboru modelu koncentracji materiału procesowego w postępowaniu cywilnym.

VI. Wnioski z rozprawy i znaczenie wyników

Wobec wszystkich przedstawionych powyżej uwag istnieją pełne podstawy, aby uznać, że recenzowana praca doktorska obejmuje oryginalne na gruncie prawa procesowego cywilnego problemu naukowego, jakim jest prawo intertemporalne w procesie orzekania.

Niewielkie usterki pracy nie mają znaczenia podstawowego, a jej walory zdecydowanie przeważają. Praca stanowi rzetelne i praktyczne opracowanie nowatorskiego tematu. Jest samodzielnym i twórczym opracowaniem ważnego z punktu prawa procesowego cywilnego zagadnienia. Rozbudowane i pogłębione rozważania zawarte w rozprawie wskazują na szeroką wiedzę ogólną mgr. Marcina A. Wagnera z zakresu nauk prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem postępowania cywilnego. Pan mgr Marcin A. Wagnera prawidłowo zidentyfikował wyłaniane przez niego kluczowe zagadnienie procesowe i zaproponował ciekawe i nowatorskie rozwiązanie. Pomimo pewnych uwag krytycznych pracę należy ocenić pozytywnie .

VII. Bibliografia

Rozprawa jest rzetelnym i aktualnym opracowaniem. Opiera się na obszernym i zróżnicowanym materiale źródłowym, który obejmuje szereg orzeczeń sądów oraz pozycje bibliograficzne, głównie z zakresu postępowania cywilnego, teorii prawa, prawa konstytucyjnego, ale częściowo dotyczących też innych nauk prawnych. Uwagi odnośnie ewentualnego poszerzenia bibliografii wskazano powyżej. Praca pod względem terminologii nie budzi większych zastrzeżeń. Napisana jest dobrym językiem prawniczym. Konstrukcje językowe są spójne i przemyślane.

VIII. Wniosek recenzji.

Konkludując należy stwierdzić, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Marcina A. Wagnera spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w przepisach ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. tj. z dnia 10 marca 2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 742). Rozprawa ta niewątpliwie prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie naukowej nauki prawne oraz wskazuje na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego prawa intertemporalnego w procesie orzekania sądowego. W konsekwencji ona może stanowić podstawę dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

dr. hab. Katarzyna Gajda – Roszczyńska, prof. UŚ